

кінця XVII ст. у Кам'янці-Подільському (Польський ринок, яма 2) // Археологія і давня історія України. – 2018. – Вип. 4 (29). – С. 254–268.

11. Нечитайло П. О., Болтанюк П. А., Старенький І. О. Дослідження в м. Городок у 2017 році // Археологія & Фортифікація України: зб. матер. VIII всеукр. наук.-практ. конф. – Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький О. А., 2018. – С. 169–184.

12. Пуголюк Ю. Археологічні дослідження на передгородді Полтавської фортеці в 2011 р. / Ю. Пуголюк // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні: зб. наук. ст. – К.: Центр пам'яткознавства, 2012. – Вип. 21, ч. 1. – С. 21–26.

13. Пшеничний Ю. Л., Ткач В. В. Колекція кахель з Дубенського Спасо-Преображенського монастиря // Археологія і давня історія України. – 2018. – Вип. 4 (29). – С. 280–296.

14. Супруненко О. Матеріали козацької епохи з науково-рятивних досліджень на Полтавщині 2011–2012 рр. / О. Супруненко // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні: зб. наук. ст. – К.: Центр пам'яткознавства, 2013. – Вип. 22, ч. 1. – С. 10–23.

15. Толкачов Ю. І., Осадчий Р., Пономаренко В., Колосов Ю., Починок Е., Чміль Л. Пізньюсередньовічна пам'ятка в с. Лісники // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні: зб. наук. статей. – К.: Центр пам'яткознавства, 2018. – Вип. 27. – С. 20–26.

16. Чміль Л. В. Кераміка Вознесенського монастиря // Лаврський альманах. – К., 2008. – Спецвип. 9. – С. 32–42.

17. Чміль Л. В. Керамічний посуд другої половини XIII–XIX ст. з території Михайлівського Золотоверхого монастиря // Болховітнівський щорічник. 2013/14. – К., 2015. – С. 85–136.

18. Шерстюк В., Прядко О. Городище козацької доби в смт. Оржиця Полтавської області // Нові дослідження пам'яток козацької доби в Україні: зб. наук. статей. – К.: Центр пам'яткознавства, 2018. – Вип. 27. – С. 33–40.

19. Huszár L. Munzkatalog Ungarn: Von 1000 bis Heute. – Battenberg, 1979. – 365 s.

20. Kopiccki E. Ilustrowany Skorowidz pieniędzy Polskich i z Polska Związanych. Katalog w czterech tomach. Tablice. Cz. 1. – Warszawa: Polskie Tow. Numizmatyczne Zarząd Główny, 1995. – 397 s.

21. Kopiccki E. Ilustrowany Skorowidz pieniędzy Polskich i z Polska Związanych. Katalog w czterech tomach. Tablice. Cz. 2. – Warszawa: Polskie Tow. Numizmatyczne Zarząd Główny, 1995. – 391 s.

22. Kruppé J. Garncarstwo warszawskie w wiekach XIV i XV. – Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wydawnictwo PAN, 1967. – 285 s.

Старенький І. А., Болтанюк П. А., Левинзон Е. Ю. Объект № 2А конца XVI – XVII вв. по улице Татарской, 17/1 в Каменце-Подольском

В статье рассказывается о результатах охранных археологических исследований на территории Каменец-Подольского по улице Татарской, 17/1, а именно объекта № 2А, который датируется концом XVI – XVII вв., представлен анализ найденных материалов, в том числе нумизматических находок.

Ключевые слова: Каменец-Подольский, охранные археологические исследования, улица Татарская, нумизматические находки, печные изразцы.

Starenkyi I. O., Boltaniuk P. A., Levinzon Ye. Yu. Object № 2A of the end of XVI – XVII century in Tatarska street, 17/1 in Kamianets-Podilskyi

The article describes the results of archaeological investigations on the territory of Kamianets-Podilskyi on the street Tatarska, 17/1, namely the object number 2A, which dates from the end of the 16th-17th centuries. An analysis of the found materials, including numismatic findings, is provided.

Key words: Kamianets-Podilskyi, archaeological research, Tatarska street, numismatic findings, stove tile.

04.02.2019 р.

УДК 94(477)323.39:711.5:82–94«166–171»

М. В. Корнієнко

**ТЕРИТОРІАЛЬНІ ВІЗІЇ КОЗАЦЬКОЇ
ЕЛІТИ ВІЙСЬКА ЗАПОРОЗЬКОГО
ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XVII –
ПОЧАТКУ XVIII ст. (НА ПРИКЛАДІ
«ЛІТОПІСУ САМОВИДЦЯ»)**

Статтю присвячено територіальним візіям козацької еліти Гетьманату на прикладі «Літопису Самовидця». Виокремлено поняття, якими автор пам'ятки позначав простір, та проаналізовано їх зміст на предмет бачення меж.

Ключові слова: територіальні візії, козацька еліта, Військо Запорозьке, літопис.

«Літопис Самовидця» (далі – Літопис) став першим козацьким наративом, поширюваним теренами Гетьманату у вигляді рукописних списків. Своє наймення пам'ятка отримала від перших видавців, котрі зауважили, що анонімний автор був очевидцем частини описаних подій. Прикметною рисою літописної оповіді, порівняно з іншими тогочасними рукописними пам'ятками, є відсутність риторичних прийомів та запозичень із латинської чи польської літературної традиції [3, с. 9–10]. Тим самим наратив Самовидця постає джерелом, де вжиті поняття й категорії маркують світосприйняття автора, зокрема, і щодо візії простору.

Літопис став відомим історичній науці завдяки Пантелеймону Кулішу, котрий ознайомився з цим твором 1840 р. Дослідник узявся шукати нові списки, і завдяки його старанням 1846 р. в московських «Чтениях» Осип Бодяньський уперше опублікував пам'ятку. В основу видання було покладено так званий список П. Куліша, що охоплював події від давнини до 1668 р. До цього тексту додано інформацію з інших трьох списків, коментарі, примітки, доповнення, пояснення, різночитання, географічний та іменний покажчик. Друге видання Літопису здійснив Орест Левицький 1878 р. в Київській археографічній комісії. Видавець користувався попередньою публікацією, а також додав два нових, доти невідомих списки – так звані Козельський 1740 р. та Іскрицький 1734 р. Останній було взято за основу, оскільки, на переконання О. Левицького, цей текст був найдавнішим і найближчим до оригіналу. Решта списків вважається пізнішими копіями зі вставками й нашаруваннями, у тому числі виявлений напередодні публікації Літопису 1971 р. Ярославом Дзирою так званий список Судієнка [3, с. 10–13].

Шукаючи в текстах списків першопочаткову оповідь Самовидця, О. Левицький дійшов висновку, що вона охоплювала 1648–1702 рр. Тоді як опис подій до і після цього часу було привнесено згодом із «Короткого опису Малоросії» [3, с. 13–14; 1, с. 149]. Із цієї тезою погодився й Микола Петровський, який також досліджував текст пам'ятки [4, с. 22, 52]. Обидва вчені зійшлися на думці, що автором твору була одна особа, котра описувала події 1648–1702 рр. не по «живих слідах». Перша частина тексту про 1648–1672 рр. більше походить на мемуари, осмислену розповідь із зазначенням причинно-наслідкових зв'язків. На думку О. Ле-

вицького, Самовидець послуговувався власними записами, зробленими в цей період. Друга частина – за 1672–1702 рр. – має літописний характер і містить інформацію про події, що от-от відбулися [3, с. 14–19].

Щодо автора Літопису, в історіографії не було одностайної думки, і пошук відповіді на це питання був одним із центральних у дослідженні пам'ятки. Завдяки текстологічному аналізу М. Петровський дійшов висновку, що Самовидець упродовж 1648–1668 рр. мешкав у Ніжині, потім перебрався на Правобережжя, де пробув до 1675 р. Надалі оселився у Стародубі і вже там почав писати Літопис, робота над яким обірвалася 1702 р., вочевидь, у зв'язку зі смертю [4, с. 64]. Зіставивши цю інформацію з біографіями представників козацької еліти, М. Петровський і М. Грушевський обґрунтували тезу про те, що автором Літопису міг бути представник козацької еліти, генеральний підскарбій Роман Ракушка-Романовський (бл. 1622–1703) [4, с. 183; 2, с. 55]. Тим часом Михайло Возняк обстоював версію про корсунського полковника Федора Кандибу як творця пам'ятки [3, с. 22].

Уперше гіпотеза про авторство Романа Ракушки-Романовського була висловлена ще в середині XIX ст. Петром Сердюковим у листі до свого гімназійного товариша П. Куліша, де повідомлялося, що в одному зі списків «Літопису Грабянки» навпроти історії з конотопським колодязем додано таку приписку: «судія Романовській написа сіє» [1, с. 152–153]. Оскільки на цей сюжет натрапляємо лише в «Літописі Самовидця», П. Сердюков припустив, що творець «Літопису Грабянки» запозичив його саме звідти, і зауважив це посиланням на автора. Із висновком про Ракушку-Романовського як особу Самовидця погоджувалися Іван Крип'якевич, Ярослав Гординський, Костянтин Харлампович, Пилип Клименко, Василь Барвінський та ін., проте підтвердити слова Петра Сердюкова не видавалося можливим через відсутність згаданого ним списку «Літопису Грабянки». Десятиліттями пізніше, на початку XXI ст. Андрію Бовгирі таки вдалося відшукати цей список (ним виявився так званий Сорочинський рукопис другої половини XVIII ст.), а в ньому й указівку на Ракушку-Романовського. Тому, на переконання А. Бовгирі, питання особи Самовидця слід вважати вичерпаним [1, с. 153–154].

Проблематики уявної географії в контексті Літопису частково торкався Сергій Плохій. Аналізуючи означення, якими послуговувався Самовидець, дослідник звернув увагу на прояви його територіальної самоідентифікації як елементу становлення окремишньої української ідентичності [5, с. 358–361].

Мета цього дослідження – простежити територіальні візії козацької еліти Гетьманату другої половини XVII – початку XVIII ст. на прикладі «Літопису Самовидця». Задля того передбачається виокремити поняття, якими автор пам'ятки позначав простір, та проаналізувати їх зміст на предмет візії меж.

У якості географічного орієнтиру Самовидцем найчастіше вжито поняття «Україна». У тексті жодного разу не

окреслено, про який же простір ішлося, однак із контексту простежуються опосередковані вказівки на його локалізацію. Так, поза Україною означено Волинь, про що свідчить протиставлення цих історичних регіонів в одному смисловому конструкті: «Также и у віри руской помішка великая била от уніят и ксендзов, бо уже не тилко унія у Литві, на Волині, але и на Україні [курсив мій – М.К.] почала гору брати» [3, с. 51]. На схожу конотацію натрапляємо і в іншому епізоді, де мовилося про таке: «...и тоей же зими усі полки повиходили и стояли по городах українних наготові. Але орди, почувши о поготовности войска, на Україну не входили, тилко на тим боку Дніпра, на Волиню, шкоди починили за неосторожності войск коронних» [3, с. 147]. Тут також простежується той момент, що означення «полки» й «города українні» вжито по відношенню до України, а «войска коронні» – до Волині. Іншими словами – Україну асоційовано тільки з теренами Гетьманату, до якого Волинь на той час не входила.

Окремо від України згадано сусідній із Волинню регіон – Поділля. Зокрема, Самовидець повідомляв, що «хан кримский вийшол з ордами и сам стал коло Рашкова на Кучмани, и великіе шкоди починил по волости по Волиню, Подолю, загонами навесні» [3, с. 141]. В іншому епізоді мовилося про короля Речі Посполитої Яна III Собеського з військом, котрі «...и сами у великой тривозі зоставши, мусіли згоду чинити и, не хотячи позволяти, тоест уступити усею Подоля по Коросташов туркам и усей України зректися...» [3, с. 122–123]. На той момент Коростишів входив до складу Київського воеводства Речі Посполитої, тож означення «Подоля по Коросташов» видається радше ситуативним, ніж візією меж цього історичного регіону.

Ще одним, відособленим від України, регіоном постає в авторовій мові Сівер: «И многіе виходили на Україну на мешканя и у Сівер [курсив мій – М.К.], позоставивши набитки свої, а инних и у силку позасилано» [3, с. 123]. Загалом Сівер у тексті локалізовано нечітко і навіть суперечливо. Так, одного разу вказано, що до Сівера належать «...полк Чернігівській зо всею Сіверю аж по Гомель и Дроков, и Мглин...» [3, с. 53] і терени на північ від Чернігівщини («Того ж часу и року из Сівери, тоест из Стародубова, Почепова, Мглина, Дрокова [курсив мій – М.К.] жолніров выгнало посполство сами тих городов, много оных погромивши» [3, с. 65]). Проте далі в тексті Чернігів згадано як приналежний до України, а Сівер «посунуто» на північ: «...а инная [саранча – М.К.] тут на Україні, коло Ніжина й Чернігова и на Сівери коло Стародуба [курсив мій – М.К.] зазимовала. ...: жито стало осмачка по золотих три и овес в той же цені, которого и мало било у Сівери, але з України доставали [курсив мій – М.К.]» [3, с. 151]. На нашу думку, такі різночитання пов'язані з тогочасною умовністю меж регіону загалом та в уявній географії Самовидця зокрема.

Схожою є ситуація з Поліссям, ще більш нечітким у плані кордонів. У Літописі вказано про те, що «...у Овручом особливий полковник зоставал, до которого усе Поліся належало» [3, с. 57]. Як можна зрозуміти далі з тексту, терени

понад р. Сож також відносилися до Полісся: «...прийшла [саранча – М. К.] августа 9 и туда наворочала на краі литовские, але у Литву не йшла, зостала по Полісю коло Сожа... [курсив мій – М.К.]» [3, с. 151]. Тут простежується деяка суперечність в уявній географії Самовидця, оскільки терени на захід від цієї річки належали до Великого князівства Литовського, а території на схід – до Гетьманату, Чернігівського полку. Останній, як було показано вище, означено також частиною або Сівєру, або України, що ще раз свідчить про умовне розуміння їх територіальних меж.

Упродовж усієї літописної оповіді натрапляємо на означення України як простору, нерозривно пов'язаного з Військом Запорозьким. За спостереженнями С. Плохія, незважаючи на «зміщення» Самовидцем України на схід для позначення лише лівобережного Гетьманату, межі України в обох частинах літопису відповідали Зборівській угоді 1649 р. [5, с. 359]. Цей контекст виразно ілюструють слова стосовно гетьмана Івана Брюховецького: «Того ж року, зараз навесну, виехали от его царского величества списчики на усю Україну, которіе переписовали усіх людей на Україні, мешкающих и по городах, и по селах: и синов хто мает, и хто чим пашет» [3, с. 99]. Утім далі, під 1682 р., можна натрапити на Україну як простір також і на Правобережжі Дніпра: «И от того часу особливий господар стал над Україною, почавши от Дністра до самого Дніпра, а у Волохах иний господар над волохами, бо на Україні дано свободу от турчина, увольняючи от дани до якого часу, жеби ся люде до своего наворочали украинніе» [3, с. 137]. Такий слововжиток можна вважати свідченням на користь того, що, незважаючи на лихоліття Руїни та московсько-польський кордон по Дніпру після 1667 р., у територіальних візіях козацької еліти України поставала цілісним простором по обидва береги Дніпра.

Загалом, погоджуючись із С. Плохієм щодо Самовидцевої України як простору, ототожненого з Військом Запорозьким, зауважимо таку деталь. У слововжитку літописця виразно простежується поєднання двох візій України – географічного (що сягає корінням першої половини XVII ст.) та «освоєного» (крізь призму Війська Запорозького) простору. Перший простір «локалізовано» вище на прикладі теренів, котрі лишалися поза ним. Другий простір проілюстровано тим, як територію Гетьманату, що перебувала під протекцією московського царя, Самовидець заміняв означенням «Україна». І, схоже, обидві візії не видавалися літописцеві суперечливими, хоч, як уже згадано, географічно за межі України міг потрапити Сівєр, який був частиною Гетьманату.

Самовидець подеколи вживає словосполучення «уся Україна» [3, с. 83, 87, 96, 99, 125], що перегукується з характерними для першої половини – середини XVII ст. означенням «уся Русь». Їхні конотації схожі в тому, що позначають не тільки певний простір, а й апелюють до спільноти і надають Русі та Україні антропоморфних рис. «А напо том видячи, же уже уся Україна противко нему бунтуется...» [3, с. 96], – тут Україна постає як сутність, що чинить певну дію. Таку персоніфікацію можна тлумачити в контексті набуття поняттям «Україна» ціннісних вартостей,

що перегукується з характерним для козацької риторики другої половини XVII ст. топосом України-матері. Проте інших ознак ретрансляції цього топосу в тексті Самовидця не знаходимо. Додамо, що вживання слова «уся» можна також тлумачити двояко – як повторювання сталого, укоріненого конструкту («уся Україна» на противагу ранішому «вся Русь»), або й буквально, у якості намірів автора підкреслити всеохопність певних подій чи явищ.

Одним із орієнтирів для означення простору Самовидець убачав Дніпро, який ділив простір на дві частини по обидва береги річки. Літописець уживав поняття «Задніпря», усталене на середину XVII ст. щодо лівобережних теренів. Так, згадується, «що видячи панове державци украинніе, не толко старостове, застаючіе по городах, але и сам князь Вышневецкій, которій немал усе Задніпра міл в своем подданстві, ... – мусіл утікати і уступовати з України, з городов своїх, з княгиною и з сином своїм Михайлом, которій напо том королем полским зостал был» [3, с. 51-52]. Із контексту зрозуміло, що Задніпря – то простір по ліву сторону від Дніпра, приналежний також до України. Задніпря губиться в тексті після 1670-х рр., що можна пов'язати зі зміною характеру оповіді з історичної на літописну, а також із непотрібністю вживати цей термін («за Дніпром» малося на увазі по відношенню до того, хто перебував на Правобережжі). Тоді, як з'ясували дослідники, автор мешкав у лівобережному Гетьманаті і, припускаємо, поняття «Задніпря» для нього виглядало неактуальним чи недоречним. Самовидець, зокрема, уживав звичне для другої половини XVII ст. означення «сегобочна Україна»: «Того ж року король полский Ян Собеский присягу виконал в Яворові при послах его царского величества, при Борису Петровичу Шереметову с товарищи его на вічну згуду з їх царским величеством на том, же юж Смоленска и Киева и сегобочной України не упоминатися вічними часи, учинивши границу слушную...» [3, с. 142]. Це ще одна вказівка на візію цілісності простору України, розділеної Дніпром. Проте, що стосується подальшої після цитати оповіді, найчастіше Лівобережжя постає як Україна без уточнення про «сегобочну» [3, с. 146, 153, 156, 161, 162].

Поряд із Дніпром, географічними орієнтирами в тексті були Дністер («Того ж часу Чернецкій посажовал фортеці в Чигирині, Корсуні, Білої Церкві жолнірством, где тилко тие города не горнулися до гетмана Брюховецького, а инніе усі отлучилися от Тетери, аж по самій Дністр» [3, с. 97]), Случ («И так из собою трактовати почали през дней два, и учинили згуду, же не міли по самую Случ жолніре на Україну бывати, ...» [3, с. 58]) та Вісла («И так отгуля Хмельницкій зо всіми потугами потягнул под Замостя, а там стоячи, орда с козаками по самую Вислу пустошили, также Волинь городи значніі повиймали: Острог Великій, Заслава, Луцко, Володимер, Кобрин, аж и Берестя Литовское» [3, с. 53]). В усіх зазначених випадках ці річки поставали як певний рубіж, що загалом повторювало згадки в інших тогочасних документах, де великі водні артерії вбачали своєрідною межею, часто умовною або приблизною.

У мові Самовидця не знаходимо поняття «Мала Русь» та похідних від нього. Тож можемо припустити, що для автора і, напевно, для козацької спільноти другої половини XVII ст. ці терміни не були звичними для широкого вжитку. Вони й надалі лишалися в полі слововжитку у зносінах із московським царем.

Таким чином, Самовидець не залишив у тексті прямих указівок на візію меж козацького простору чи кордонів Гетьманату. Проте уживані поняття на позначення простору дозволяють простежити їхнє розуміння літописцем як приклад до уявної географії козацької еліти. Зокрема, автор «Літопису Самовидця» вбачав межі України невіддільно від території, підконтрольної Війську Запорозькому. Хоча друга візія України як географічного простору в деяких випадках слововжитку могла не відповідати цим уявним кордонам. Незважаючи на різне підпорядкування право- та лівобережних полків, цей простір мислився цілісним. Дніпро виступав як орієнтир, який, з одного боку, роз'єднував Україну на «сегобочну» й «тогобочну», але, з іншого боку, – був маркером об'єднання. Дослідження актових документів Гетьманату й епістолярію козацької еліти дозволить порівняти, уточнити й доповнити виявлені в козацьких нарративах штрихи до візії простору.

ПОСИЛАННЯ

1. Бовгира А. Козацьке історіописання в рукописній традиції XVIII ст. / А. Бовгира. – К.: Інститут історії України НАН України, 2010. – 304 с.
2. Грушевський М.С. Самовидець Руїни та його пізніші відображення / М.С. Грушевський // Грушевський Михайло Сергійович. Твори: у 50 т. / М.С. Грушевський; редкол.: П. Сохань (голов. ред.), І. Гирич та ін. – Львів: Видавництво «Світ». – 2015. – Т. 10. – Кн. 2. – С. 44–73.
3. Літопис Самовидця / Видання підготував Я.І. Дзира. – К.: «Наукова думка», 1971. – 208 с.
4. Петровський М. Нариси історії України XVII – початку XVIII століть. – І: Досліди над літописом самовидця / М. Петровський. – Х.: Державне вид-во України, 1930. – 454 с.
5. Плохій С. Походження слов'янських націй. Домодерні ідентичності в Україні, Росії та Білорусі / С. Плохій. – К.: Критика, 2015. – 456 с.

Корниенко М.В. Территориальные представления казацкой элиты Войска Запорожского второй половины XVII – начала XVIII вв. (на примере «Летописи Самовидца») / М.В. Корниенко // М.В. Корниенко (ред.). «Летописи Самовидца»: Исследования к 300-летию со дня рождения автора. – Львів: Видавництво «Світ», 2015. – С. 10–25.

Статтю посвящено територіальним представленням казацкой элиты Гетманата на примере «Летописи Самовидца». Определены понятия, с помощью которых автор памятника маркировал пространство, и проанализировано их содержание на предмет видения границ.

Ключевые слова: территориальные представления, казацкая элита, Войско Запорожское, летопись.

Korniienko M.V. Territorial imageries of the Cossack elite of Zaporizhian Host in the second half of the XVII – the beginning of the XVIII century (based on «Eyewitness Chronicle») / M.V. Korniienko // M.V. Korniienko (ed.). «Eyewitness Chronicle»: Studies on the 300th anniversary of the author's birth. – Lviv: «Svit» Publishing House, 2015. – P. 10–25.

The article is dedicated to territorial imageries of the Hetmanate Cossack elite based on «The Eyewitness Chronicle». The concepts that had been used by the chronicle author for marking the space were determined and the boundaries marked by those concepts were analyzed.

Key words: territorial imageries, the Cossack elite, the Zaporizhian Host, chronicle.

20.02.2019 р.

УДК 94(477.51)«1668/1672»

С.А. Токарев

КОЗАЦЬКА СТАРШИНА НІЖИНСЬКОГО ПОЛКУ ЗА ГЕТЬМАНУВАННЯ Д. ІГНАТОВИЧА (1668–1672 рр.)

У статті висвітлено становище козацької старшини Ніжинського полку під час правління гетьмана Д. Ігнатовича у 1668–1672 рр. Розглянуто її роль в обранні та поваленні гетьмана, зміни в її персональному складі внаслідок кадрової ротації, проаналізовано суспільно-політичну, дипломатичну, адміністративну діяльність та майнове становище.

Ключові слова: Українська козацька держава, гетьман Д. Ігнатович, Ніжинський полк, козацька старшина.

Порівняно нетривалий період гетьманування Д. Ігнатовича у 1668–1672 рр. ознаменував важливий етап в історії Української козацької держави. Після достатньо тривалого періоду громадянського протистояння і втручання іноземних держав у внутрішні справи Гетьманщини розпочався період відносної стабілізації державного життя. Перенесення гетьманської резиденції до Батурина зумовило відновлення політичної ваги Ніжинського полку, порушеної за гетьманування І. Брюховецького. Природно, що ця обставина спричинила зростання впливу місцевої старшинської еліти у суспільно-політичному житті Української козацької держави.

Передусім представники козацької старшини Ніжинського полку взяли активну участь в обранні гетьмана Д. Ігнатовича. Розгортання антимосковського повстання у 1668 р. зумовило похід на Лівобережжя гетьмана Правобережної України П. Дорошенка з метою об'єднання під своєю владою обох берегів Дніпра. Проте з огляду на наступ польських військ на Правобережжя в липні 1668 р. гетьман змушений був відступити на правий берег Дніпра, залишивши на Лівобережжі наказним гетьманом чернігівського полковника Д. Ігнатовича. За умов розгортання каральної операції переважаючих сил московського війська Д. Ігнатович під тиском свого брата Василя, колишнього ніжинського полковника М. Гвинтовки і стародубського полковника П. Рославця пішов на переговори з московським боярином Г. Ромодановським і в жовтні 1668 р. присягнув на вірність царю Олексію Михайловичу [27, с. 300, 301].

17 грудня 1668 р. у м. Новгороді-Сіверському відбулася старшинська рада, на якій були присутні Д. Ігнатович, ніжинський полковник Є. Золотаренко, стародубський полковник П. Рославець, представники ряду міст і архієпископ Чернігівський Л. Баранович. Вирішальний вплив на її роботу справив Л. Баранович, який запропонував обрати гетьманом Д. Ігнатовича. Ця пропозиція була одностайно підтримана учасниками зібрання [4, с. 46; 7, с. 228; 11, с. 213].

Прихід до влади Д. Ігнатовича ознаменував новий етап циркуляції козацької старшини. Відбулися часткова ротація урядовців полкового і сотенного рівня, сходження з політичної арени деяких старшинських родів і прихід